

Rapport 2006:79

Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll

Ny fjärrvärme till S:ta Ingrids väg 9

I anslutning till RAÄ 5
Skänninge stad
Mjölby kommun
Östergötlands län

Ann-Charlott Feldt

Ny fjärrvärme till S:ta Ingrids väg 9

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning.	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	6
Undersökningsresultat	6
Referenser	7
Tekniska uppgifter.	8

Ö S T E R G Ö T L A N D S L Ä N S M U S E U M
K U L T U R M I L J Ö A V D E L N I N G E N

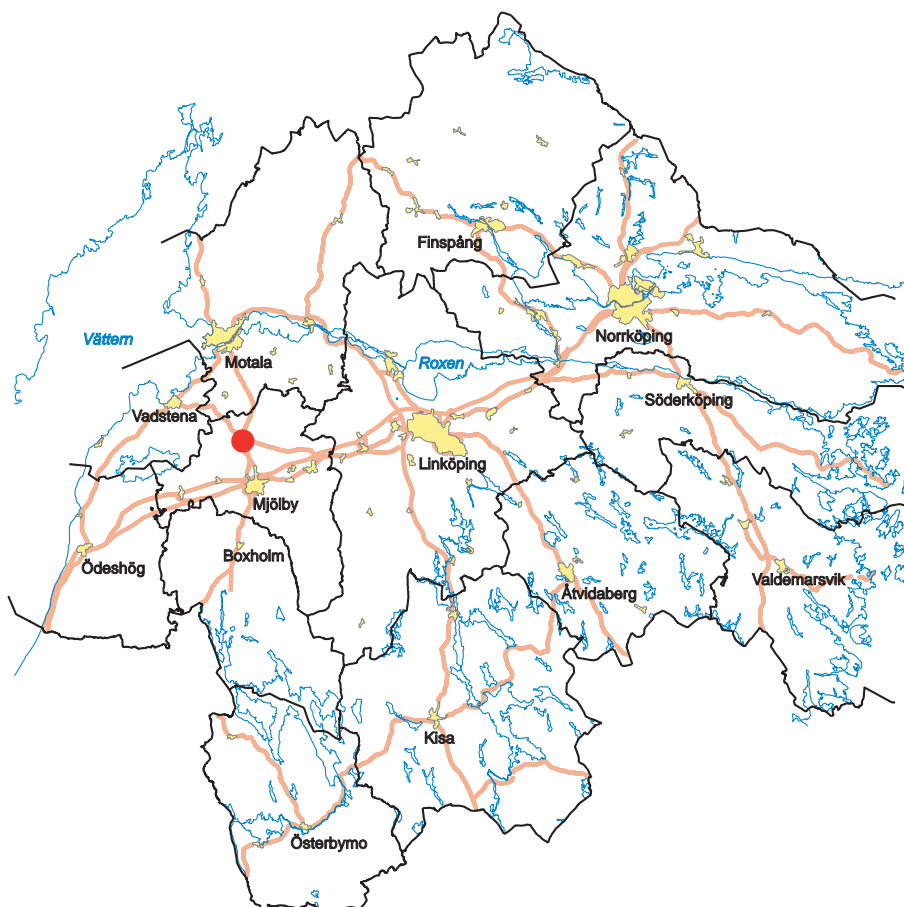
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
lansmuseum@lansmus.linkoping.se • www.linkoping.se/lansmuseum

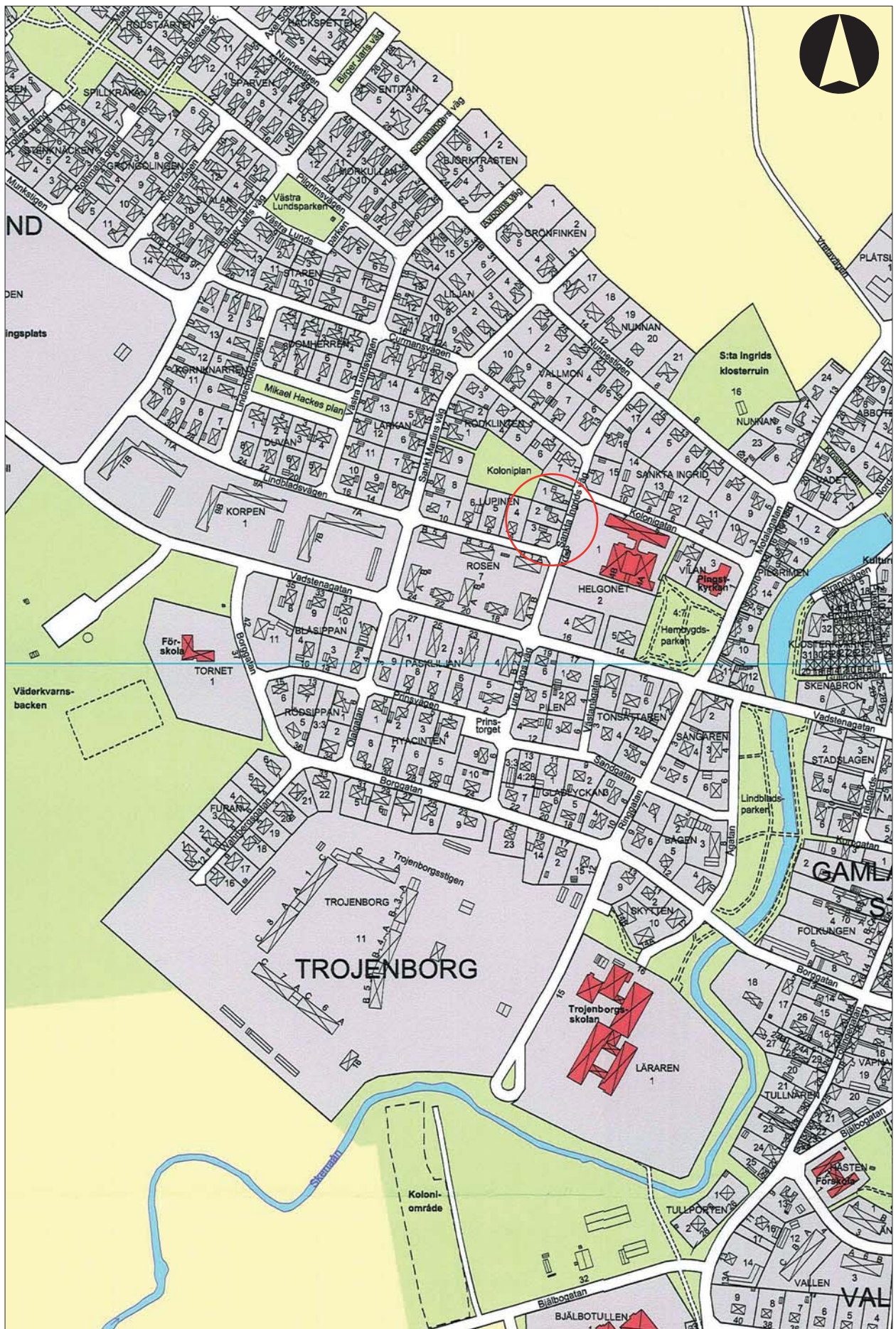
Sammanfattning

Under september 2006 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktning för en ny fjärrvärmeanslutning i Skänninge, väster om Skenaån. Arbetet utfördes på uppdrag av Mjölby–Svartådalen Energi AB.

Schaktsträckningen var förlagd till gatumark i S:ta Ingridis väg och Lindbladsvägen samt till tomtmark på fastigheten Lupinen 1 (S:ta Ingridis väg 9). Schaktet i tomtmark uppvisade endast i sen tid påförda matjordslager. I S:ta Ingridis väg påträffades en grund nedgrävning med en grå, sandig fyllning samt rester av äldre ploglager. Inget daterande material påträffades i nedgrävningen eller i det äldre ploglagret.

Ann-Charlott Feldt
antikvarie

Figur 2. Utdrag ur Adresskartan över Skänninge med undersökningsområdet markerat. Skala 1:5000.

Inledning

Under september 2006 utförde Östergötlands läns-museum en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktning för en ny fjärrvärmeanslutning av kv Lupinen 1 i Skänninge, väster om Skenaån. Arbetet utfördes på uppdrag av Mjölby–Svartådalen Energi AB efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län. Uppdrags-givaren stod för kostnaderna och ansvarig för fält- och rapportarbete var Ann-Charlott Feldt.

Schaktningarna omfattade anslutningsledning i Lindbladsvägen och S:ta Ingrids väg fram till kv Lupinen 1. Sammanlagt uppgick markingreppen till en sträcka på nära 70 löpmeter strax utanför RAÄ 5, Skänninges medeltida stadsområde och i närheten av RAÄ 1, S:ta Ingrids klosterruin. Större delen av sträckan var förlagd till gatumark. Schaktet i tomtmark var ca 15 m långt. Schaktdjupet för ledningarna var 0,6-1,0 m.

Områdesbeskrivning

Skänninge är beläget centralt i ett öppet jordbruks-landskap. Staden tycks ha vuxit fram successivt under 1000- och 1100-talet och omnämns första gången år 1178. Den når sin höjdpunkt under senare delen av 1200-talet och 1300-talet. 1400-talet innebar en stark tillbakagång och under 1500-talet verkar Skänninge snarast haft karaktär av förstörd bondby.

Generellt är kulturlagren i Skänninge diffusa och svåra att datera. Brandlager från de stora stadsbränderna kan bara spåras fläckvis i staden. Sannolikt har bebyggelsen varit gles i förhållande till många andra medeltida städer. Detta gör att begränsningarna för den medeltida staden är osäkra. Vid undersökningar inom och i anslutning till stadsområdet har både förhistoriska och tidigmedeltida lämningar påträffats vid flera tillfällen, vilket antyder en platskontinuitet från järnåldern och fram till dagens stad (Feldt 2004, Feldt i manus a, Stålbom & Nielsen 1997, Wallenberg 1984).

Stadens två äldsta stenkyrkor, Allhelgonakyrkan (RAÄ 11, Skänninge) och S:t Martins kyrka (ingår i RAÄ 1, Skänninge), var belägna på varsin sida om Skenaån. De dateras båda till 1100-talet. S:t Martins kyrka, väster om Skenaån, omnämns första gången i en donationshandling som upprättades senast år 1275 (DS 885). Vid de arkeologiska undersökningar som genomfördes 1939 påträffades tre i stort sett intakta gravar med sk runristade gravmonument (Wallenberg 1984). Gravarna ses som ett indicium på att stenkyrkan föregåtts av en träkyrka med en kristen begravningsplats redan under missionstid.

På 1270-talet donerade bröderna Johan och Andreas Elovsson jord invid S:t Martins kyrka till sin

syster Ingrid (DS 885). Villkoret var att hon under sin livstid skulle upprätta ett kloster på platsen. Donationen skedde i närvaro av kung Valdemar (avsatt år 1275). Ingrid Elofsdotter avled år 1282 eller 1283. Dominikanernas systrakonvent fanns troligen på plats år 1281 och anlades med bistånd av Magnus Ladulås och biskop Henrik i Linköping, på platsen vid S:t Martins kyrka väster om Skenaån. Det är troligt att klostret etableras på platsen för en stormansgård och att S:t Martins kyrka ursprungligen fungerat som gårdskyrka (Feldt 2004). Hur stort område som nyttjades av den förmodade stormansgården och senare klostret är oklart.

Vid undersökningar i kv Nunnan har kulturlager och olika anläggningar såsom t ex en trolig källare dokumenterats (Feldt 1990 och 2006a). I samband med schaktningar för fjärrvärme i Motalagatan påträffades tjocka kulturlager och avfallsgropar med bl a rikligt med tidigmedeltida östersjökeramik och ett litet runristat metallbleck (Björkhager & Gustafsson 2004). I S:t Martins väg påträffades vid samma undersökning mörkfärgningar som kan vara förhistoriska.

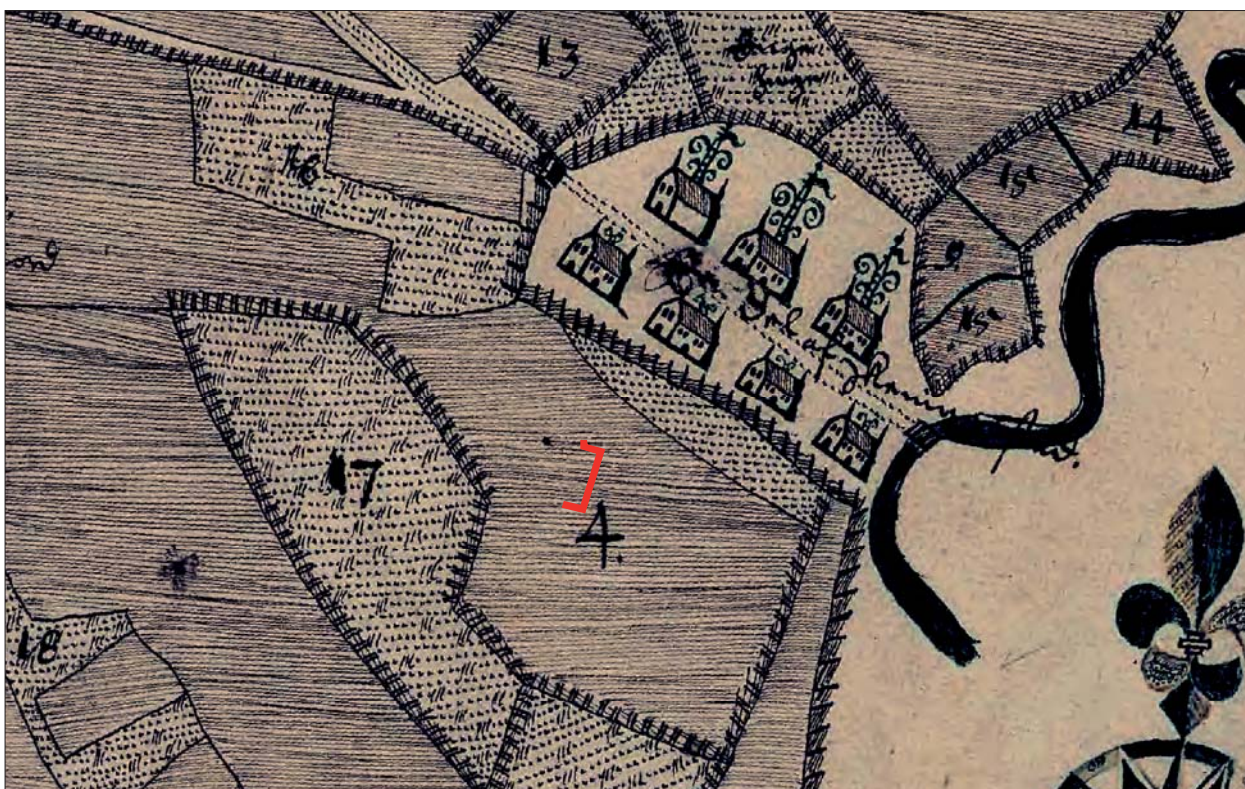
Vid schaktningar i tomtmark i kv Nunnan 19 (Nunnestigen 12) framkom ett stenskott stolphål och en del av en bassängformad nedgrävning som kan vara spår efter medeltida trädgårdsodling. Dessutom fanns rester av ett ca 0,1 m tjockt kulturlager under de yngre odlingslagren. Inget daterande material påträffades i anläggningarna eller kulturlagret (Feldt 2006b).

Syfte

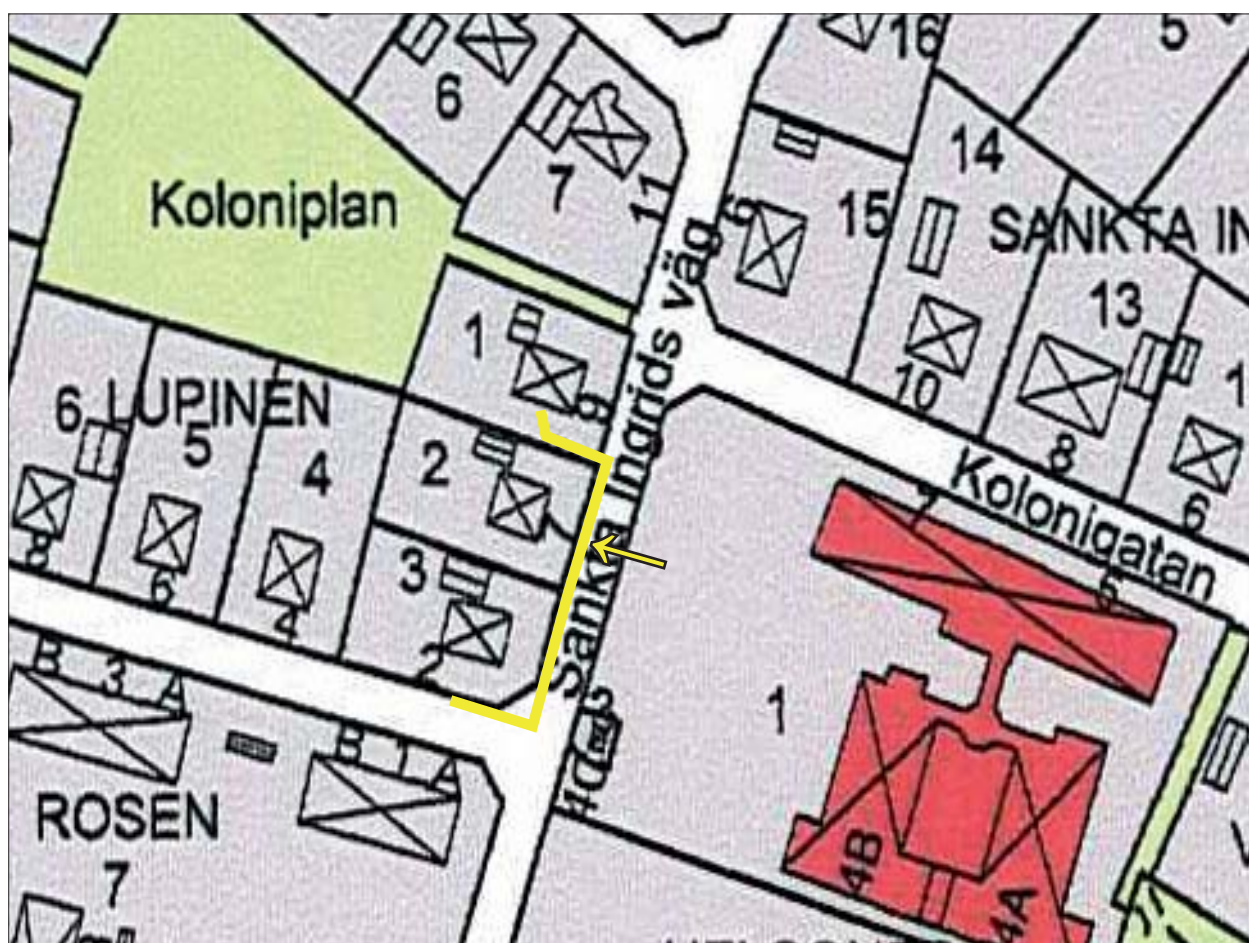
Det huvudsakliga syftet med förundersökningen var att tillse att fast fornlämning inte kom till skada. Detta skulle ske genom att schaktsträckningen om möjligt justerades i höjd- eller sidled. Fast fornlämning som påträffades skulle undersökas och dokumenteras avseende karaktär och omfattning. Påträffade lämningar skulle om möjligt även dateras.

Det är betydelsefullt för tolkningen av Skänninges medeltida utveckling att fastställa kulturlagrens utbredning väster om Skenaån under olika perioder av medeltiden. Tidigare undersökningar i anslutning till de berörda områdena har visat på spridda, odate-rade lämningar. Någon säker begränsning av dessa lämningar har inte kunnat göras. Schaktet bedömdes kunna lämna viktig kompletterande information till de tidigare påträffade lämningarna.

I närheten av S:ta Ingrids kloster kunde det finnas lämningar kopplade till klostret eller till den stormansgård som sannolikt legat på platsen innan klostret etablerades. Det är även oklart hur stort det område varit som nyttjats av klostret för olika verksamheter.

Figur 3. Skänninge stadsjordar enligt jordeboken från 1638 med schaktet markerat.

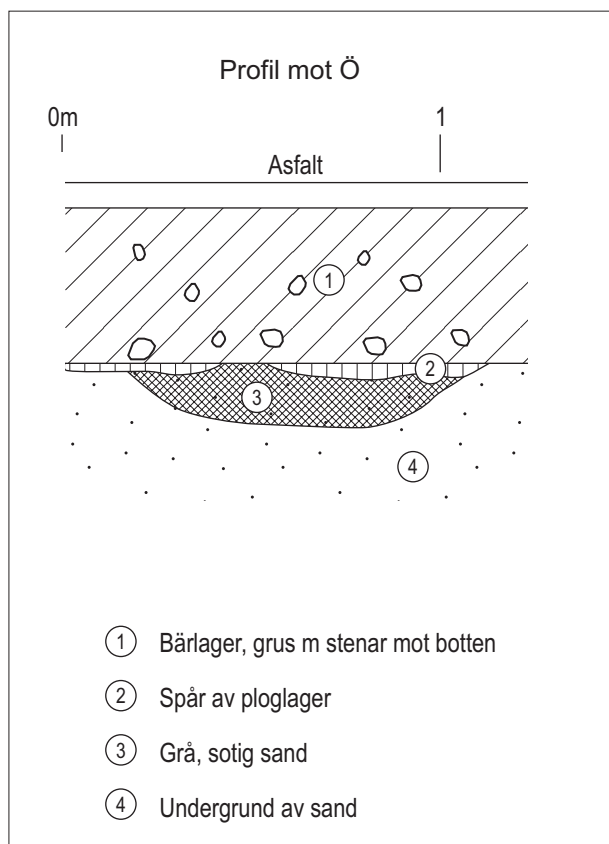
Figur 4. Utsnitt ur Adresskartan med ledningssträckorna och placeringen av den påträffade nedgrävningen markerad.

Metod och dokumentation

De arkeologiska förundersökningarna genomfördes i form av antikvariska kontroller av de fem schaktsträckningarna. Schakten grävdes med maskin. Sammanlagt uppgick markingreppen till en sträcka på ca 70 löpmeter. Schaktdjupet var 0,6-1,0 m och schaktbredden 0,7-1,0 m. Påträffade fornlämningar dokumenterades genom inmätning, profilritning och digitalfotografering. Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.

Undersökningsresultat

Schaktsträckningen i gatumark i Lindbladsvägen uppvisade endast sentida bärlager och naturlig undergrund av sand. I tomtmark på fastigheten Lupinen 1 (S:ta Ingrid's väg 9) framkom endast i sen tid påförda matjordslager. Den naturliga undergrunden nåddes inte längs hela detta parti av sträckningen. I S:ta Ingrid's väg påträffades en grund nedgrävning med en grå, sandig fyllning. Dessutom framträdde rester av äldre ploglager på kortare partier av sträckningen. Inget daterande material påträffades i nedgrävningen eller i det äldre ploglagret.

Figur 5. Profilritning mot öster. Skala 1:20

Referenser

- Björkhager V & Gustafsson H. 2004. *Runblecket från Skänninge. Kulten makten människan – arkeologi i Östergötland. Östergötland 2003*. Meddelanden från Östergötlands länsmuseum. Ödeshög
- Diplomatarium suecanum (DS). 2001. *De svenska medeltidsbrevens i svenskt Diplomatariums huvudkartotek*. CD version 2 Riksarkivet
- Feldt A-C. 1990. *Kv Nunnan 5, Skänninge, Mjölby kommun*. Arkeologisk förundersökning. Rapport. Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C. 2004. *Före staden. Preurbana lämningar i Skänninge*. C-uppsats. Institutionen för Arkeologi och Antik historia. Uppsala Universitet
- Feldt A-C. 2006a. *Mellan S:ta Ingridis kloster och Motalagatan*. Arkeologisk förundersökning, kv Nunnan 4/Motalagatan 11, Skänninge stad, Mjölby kn, Ög. Rapport 2006:2. Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C. 2006b. *Diken, stolphål och trädgårdsodling Västanå, Skänninge*. Arkeologisk förundersökning, Lindbladsvägen, Nunnestigen och Ringgatan samt kv Kornknarren 8-9, kv Liljan 4, kv Nunnan 19 och kv Sångaren 5, Skänninge stad, Mjölby kn, Ög. Rapport 2006:32. Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C. i manus a. *Kriminalvårdsanstalten i Skänninge - Vikingatid och medeltid mellan kloster och hospital*. Basrapport. Arkeologiska undersökningar 2003 och 2004. Kv Östanå 6, Kriminalvårdsanstalten, Skänninge. Rapportmanus. Östergötlands länsmuseum
- Feldt A-C. i manus b. *Fjärrvärme Västanå*. Arkeologisk förundersökning 2000. Västanå, Skänninge. Rapportmanus. Östergötlands länsmuseum
- Lindqvist G. 1970. *Allhelgonakyrkan i Skänninge*. Lindahl, A. (red), *Skänninge stads historia*. Skänninge
- Stålbom U & Nielsen A-L. 1997. *Nytt dubbelspår Godegård – Mjölby*. Arkeologisk utredning etapp 2. Riksantikvarieämbetets rapport UV Linköping 1997:44
- Tagesson G. 2002. *Biskop och Stad – aspekter av urbanisering och sociala rum i medeltidens Linköping*. Lund Studies in Medieval Archaeology 30. Stockholm
- Wallenberg B. 1984. *Grav under runhällar i Skänninge*. Stockholm

Tekniska uppgifter

Områden	Lindbladsvägen – S:ta Ingrid's väg, kv Lupinen 1
Stad	Skänninge
Kommun	Mjölby
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	I anslutning till RAÄ 5
Ekonomiska kartans blad	085 51 (8F 5b Biskopsberga)
Koordinater	X6475102-6475151 Y1457565-1457593
Typ av undersökning	Arkeologisk förundersökning/antikvarisk kontroll
Länsstyrelsens diarienummer	431-16220-06
Länsstyrelsens handläggare	Annika Toll
Länsstyrelsens beslut	2006-09-04
ÖLM diarienummer	380/06
ÖLM kontonummer	530529
Uppdragsgivare	Mjölby–Svartådalen Energi AB
Kostnadsansvarig	Mjölby–Svartådalen Energi AB
Fältarbetsledare	Ann-Charlott Feldt
Personal	-
Fältarbete	2006-09-27 – 2006-09-28
Total sträcka	Ca 70 löpmeter
Foto	Digitala bilder
Fynd	Nej
Analyser	Nej
Grafik	Johan Levin
Renritning	Johan Levin
Grafisk form	Johan Levin
Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands länsmuseum.	
Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket dnr 507-99-499
ISSN 1403-9273	Rapport 2006:79 © Östergötlands länsmuseum

Under september 2006 utförde Östergötlands länsmuseum en arkeologisk förundersökning i form av en antikvarisk kontroll i samband med schaktning för en ny fjärrvärmeanslutning av S:ta Ingrids väg 9 i Skänninge, väster om Skenaån. Arbetet utfördes på uppdrag av Mjölby–Svartådalen Energi AB.

Schaktet i tomtmark uppvisade endast i sen tid påförda matjordslager. I S:ta Ingrids väg påträffades en grund nedgrävning med en grå, sandig fyllning samt rester av äldre ploglager. Inget daterande material påträffades i nedgrävningen eller i det äldre ploglagret.